

growing social need of skilled specialists. The consequences of these processes in the field of education that contributed to the development of the national economy are presented, because it is saturated with specialists of various skills who are able to quickly and efficiently use the new technology.

Keywords: education, mass schools, boarding school, university, technical school, research institute.

АЛЕКСАНДР ШАРИН

СОСТОЯНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ НА ЮГЕ УКРАИНЫ В 60-х годах XX века

60-е гг. XX в. – очень насыщенный период истории Украины, события и процессы, произошедшие в указанные годы, непосредственным образом повлияли на дальнейшее развитие общества. В статье на основании обобщения статистических материалов рассматривается предоставление possibilities широкого доступа к среднему, профессиональному и высшему образованию. Исследуется трансформация образовательных процессов, что стало одним из формирующих компонентов в развитии социума Юга Украины. Сравняется увеличение численности людей, которые получали образование, что связано с растущей общественной потребностью в квалифицированных специалистах. Приводятся последствия указанных действий в сфере образования, которые способствовали развитию народного хозяйства, поскольку оно насыщалось специалистами различной квалификации, способными быстро и эффективно использовать новую технику.

Ключевые слова: образование, массовые школы, школа-интернат, университет, техникум, научно-исследовательский институт.

УДК 327(477) «1991/2017»

НАТАЛІЯ ЧОРНА

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВЗАЄМИН З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

У статті проаналізовано становлення взаємин України з Європейським Союзом та їх генезис кризь призму внутрішніх та зовнішніх викликів, обґрунтовано вибір інтеграції у ЄС ключовим пріоритетом зовнішньої політики держави, доведено його історичну, географічну, етнополітичну, соціокультурну та ментальну обумовленість, а також, у світлі подій останніх років, безальтернативність для України.

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, європейський вибір, європейська інтеграція, «Східне партнерство».

Інтеграція у Європейський Союз, визначена на рівні вищого державного керівництва ключовим пріоритетом зовнішньої політики України, зумовлює стійкий інтерес до проблеми як на рівні широкої громадськості, так і наукового співтовариства, спричиняє необхідність фахового осмислення генезису взаємин між Україною та ЄС, вивчення ключових, з точки зору реалізації інтеграційної стратегії, подій, обґрунтування тенденцій розвитку взаємин, з урахуванням взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх чинників, які на них впливають.

Безперечно, взаємини між Україною та ЄС є однією з провідних тем української історичної науки останніх років, і в міру просування держави шляхом європейської інтеграції, множення нею успіхів та здобутків, зацікавленість проблемою зростає. За цей час історіографія поповнилася низкою узагальнюючих, монографічних колективних та індивідуальних праць, наукових статей, присвячених різноманітним аспектам європейської інтеграції України, взаємин з Європейським Союзом (С. Василенко, С. Віднянський, О. Горенко, О. Ковальова, В. Копійка, А. Кудряченко,

Ю. Макара, В. Манжола, ін.). Доволі розповсюдженим стало обговорення проблеми на наукових конференціях, круглих столах, семінарах, реалізація тематичних дослідницьких проектів. Та, з огляду на те, що взаємини з ЄС продовжують залишатися для нашої держави вкрай актуальними, а також той факт, що відбуваються вони в сучасний нам час, продовження наукових пошуків за тематикою є, безперечно, на часі.

Метою статті є аналіз взаємин України з Європейським Союзом – від започаткування та до сьогодні, обґрунтування зумовленості характеру та спрямованості співпраці сукупністю взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх детермінант, доведення її безальтернативності для України.

Фактично з моменту проголошення незалежності України і досі термін «Європа» (у значеннях «Європейський Союз», «Європейська цивілізація», «Європейська культурна спільнота») є одним із найбільш вживаних у словнику сучасників, на шпальтах українських газет, в теле- та радіоефірах. Не меншою популярністю користується поняття «європейський вибір України» – візитівка зовнішньої політики держави, ключовий вектор її орієнтації у геополітичному просторі Європи, успіхам реалізації якого підпорядковані внутрішні трансформації. Та, попри неабияку популярність вже в 1991 р. концепту європейського вибору України, який передбачає встановлення та поглиблення якнайщиріших двосторонніх зв'язків з країнами Європи, активну участь у виробленні континентальної системи безпеки, а також входження держави до провідних європейських інститутів та розвиток в контексті Європейської цивілізації, правові засади двосторонніх взаємин з Європейським Союзом були закладені лише кілька років по тому, з підписанням 14 червня 1994 р. Угоди про партнерство та співробітництво (набула чинності 1 березня 1998 р.). Наступний значний успіх на шляху поглиблення співпраці сторін мав місце лише в 2005 р. та був пов'язаний з ухваленням Плану дій Україна – ЄС (ПД) з трирічним терміном дії.

Жодною мірою не ставлячи під сумнів значимість цих подій для України, видається необхідним, разом з тим, віднайти відповідь

на питання чому, приміром, Польща вже в 2004 р. набула членства в Європейському Союзі, а Україна роком по тому отримала лише План дій, реалізація якого жодною мірою не гарантувала їй набуття в найближчій перспективі навіть статусу асоційованого члена ЄС? Виходячи з того, що євроінтеграційні успіхи Республіки Польща авторкою цієї праці вже неодноразово були обґрунтовані в попередніх публікаціях [6], спробуємо віднайти відповіді лише на другу частину запитання. А їх, на наше переконання, декілька. По-перше, більшість провідних західних фахівців досі мають значні сумніви щодо геополітичної самостійності України та розглядають її чи то як «буферну територію» між Заходом та Сходом (Європою та Росією), чи то як сферу впливу Кремля, сприяння просуванню якої у західному напрямку не є безпечним, в тому числі для самої Європи, і події останніх років є красномовним тому підтвердженням.

По-друге, Європейський Союз, за задумом «батьків засновників», є цивілізаційною спільністю країн, громадяни яких сповідують тотожні цінності, і незмінною передумовою інтеграції нової країни до міжнародної спільноти є ідентифікація її громадян себе з європейцями. Україна ж, в у геополітичному сенсі знаходиться на стикові двох, ворожих між собою, цивілізацій та в силу історичного розвитку є «цивілізаційно розірваною». Традиційно Західна Україна розмовляє українською мовою, має стійкі націоналістичні погляди та «дивиться на Захід», водночас Східна Україна є здебільшого російськомовною, сповідує православ'я східного зразка та тяжіє до Росії. І лише трагічні події кількох останніх років внесли в самоідентифікацію громадян України суттєві зміни і в спільній своїй біді населення стало більш єдиним. Згідно результатів соціологічних опитувань, проведених авторитетними українськими агенціями, впродовж останніх років підтримка українцями вступу держави до ЄС стабільно зростає.

По-третє, в силу історичного розвитку в контексті різних геополітичних регіонів в Україні, на відміну, знову ж таки, від Польщі, фактично відсутня єдина історично сформована парадигма зовнішньої політики, а за роки незалежності так і не вдалося підготувати

Стратегію зовнішньої політики держави. «В Україні є закон про засади зовнішньої і внутрішньої політики, але стратегії немає. Немає закону, який би концептуально окреслював пріоритети зовнішньої політики України», – йдеться у заяві экс-міністра МЗС України Б. Тарасюка [8]. Разом з тим, «для України як нового актора постбіполярної системи особливо важливо виробити науково обґрунтовану національну стратегію з урахуванням досвіду інших держав, однак базуючись на власних інтересах і враховуючи помилки попередньої історії державного будівництва», – наголошується у публікації С. Віднянського [4, с. 13]. 23 червня 2017 р. у Верховній Раді України були презентовані «Рекомендації з підготовки «Стратегії зовнішньої політики України», розроблені експертами Інституту соціально-економічних досліджень. «Концепцію зовнішньої політики України, – наголошує її автор М. Капітоненко, – довелося писати під час кризи системи європейської безпеки і на тлі погіршення глобальної безпеки у світі. Одними з важливих факторів цієї кризи є російська окупація Криму і російська присутність у збройному конфлікті на сході України» [8]. Щоправда, як відомо, далі обговорення справа не пішла, і доленосний документ так і не було схвалено.

Утім, слід зазначити, пріоритетність європейського вибору зовнішньої політики України задекларована низкою нормативно-правових актів. Уперше про безпосередню участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах було заявлено в Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.), далі були «Основні напрями зовнішньої політики України», схвалені ВРУ 2 липня 1993 р., вже згадувана Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, ін. Паралельно мало місце підписання двосторонніх договорів та угод з зарубіжними країнами Європи, обов'язковим пунктом в яких значилося положення про європейський контекст взаємин. Про незмінність європейського вибору зовнішньої політики України, стратегічний характер її взаємин з ЄС в своїх посланнях до ВРУ заявляли всі президенти України, про це йшлося на численних офіційних міжнародних заходах, в тому числі на найвищому рівні. Європейсь-

кий вибір, таким чином, перетворився на ключовий вектор зовнішньої політики України. Щоправда, ЄС у відповідь на нього демонстрував здебільшого байдужість та пасивну нейтральність.

Взаємини по лінії Україна – ЄС дещо активізувалися, а започаткований нею партнерський діалог набув постійного характеру з набуттям 1 березня 1998 р. чинності Угодою про партнерство та співробітництво. Впродовж кількох наступних років президентом Л. Кучмою було зроблено низку вкрай важливих кроків на шляху організаційно-правового оформлення європейського вибору України. Неабияку роль у зближенні сторін, зокрема, відіграли консультації на найвищому політичному рівні, організовані в рамках щорічних самітів Україна – ЄС. 8 червня 1998 р. Україною було зроблено офіційну заяву про прагнення набуття асоційованого членства в Спільності, 11 червня 1998 р. президент Л. Кучма підписав «Стратегію інтеграції України до ЄС». Відповіддю ж Спільноти на кроки української влади стало проголошення у грудні 1999 р. Спільної стратегії ЄС щодо України, в рамках якої передбачалося надання нашій державі допомоги в проведенні реформ, розбудови демократичного суспільства, інтеграції в економічний простір Європи, ін. У квітні 2000 р. президентським указом, своєю чергою, було схвалено Програму інтеграції України до ЄС, положення якої закладали підвалини для щорічних Планів дій – свого роду «дорожніх карт» для органів виконавчої влади, відповідальних за успіхи просування України шляхом європейської інтеграції. У липні 2008 р. ВРУ схвалила Державну цільову програму інформування громадськості з питань європейської інтеграції, у вересні 2000 р. з ініціативи президента Л. Кучми було створено Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Мала місце також низка інших заходів, реалізованих українською владою заради поглиблення взаємин з ЄС, а також кроків у відповідь, ініційованих Спільнотою. Стосунки сторін, таким чином, вийшли на якісно новий виток і наявними були всі підстави для продовження їх поступу по висхідній, щоправда, під тиском поглиблення деструктивних внутрішньополітичних процесів («справа Гонгад-

зе», «справа кольчуг», зростання тіньової економіки, згортання свободи слова, ін.), а також де-факто двовекторної зовнішньої політики України, досягти цього не вдалося. Небезпідставно, особливо з огляду на вилучення в 2003 р. президентом Л. Кучмою з Закону України «Про національну безпеку України» положення про членство України в НАТО та інтеграцію до ЄС як стратегічні цілі держави, Брюссель відмовився не лише надати, а навіть пообіцяти Україні статус асоційованого члена.

Підстави для нових позитивних зрушень у взаєминах між Україною та Європейським Союзом з'явилися лише в постпомаранчевий період. Безперечно, президент В. Ющенко, тільки-но прийшовши до влади, користувався на Заході безпрецедентним серед українських очільників держави кредитом довіри, то ж не дивно, що вже 21 лютого 2005 р. у рамках засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС у Брюсселі було підписано двосторонній «План дій Україна – Європейський Союз» – основний інструмент в Європейській політиці сусідства, який, по суті, ознаменував продовження діалогу, попередньо започаткованого сторонами. 25 лютого 2005 р. безпосередньо для України Спільнотою було схвалено статус «Спеціальне сусідство». Передбачалося, що за умови успіху політичних та соціально-економічних трансформацій, визначених Планом дій, Україні буде запропоновано підписання угоди про політичну асоціацію та економічну інтеграцію з ЄС. Незабаром, щоправда, стало відомо, що подібні плани ЄС запропонував також низці інших держав (Йорданії, Ізраїлю, Молдові, Марокко, Палестинській Автономії, Тунісу), апріорі позбавлених реальних підстав для інтеграції в Спільноту, чим продемонстрував, з однієї сторони, свою неготовність у найближчому майбутньому вирішити питання членства України в ЄС, водночас, з іншої, – недосконалість Європейської політики сусідства, її невідповідність існуючим реаліям.

Відтак, у 2006 р. з ініціативи Польщі та за погодженням з головними союзними інститутами в межах діючої ЄПС фахівці почали розробляти окремий її напрям, пов'язаний з сусідами на східному кордоні ЄС. Східні сусіди не випадково виявилися виокремленими со-

юзниками в окрему групу, адже саме цей регіон приховує в собі як колосальні можливості, так і небезпеки, серед яких – перебої з постачанням енергоресурсів унаслідок конфліктів між Росією і сусідніми країнами, нерозв'язані конфлікти в Придністров'ї й Нагірному Карабасі, Південній Осетії та Абхазії. Що ж до України, вона займає окремішнє місце в політиці Республіки Польща, головного ініціатора та активного промоутера «Східного партнерства», з поміж усіх держав-членів ЄС найбільше зацікавленого у тому, аби на східному кордоні Спільноти, а заразом кордоні РП з «іншим світом», панували стабільність, порядок та процвітання. І в цьому контексті вкотре слід згадати добре відому як політикам, так і широкому загалу тезу про те, що без незалежної України не буде незалежної Польщі, а ескалація українсько-російського конфлікту, свідками якого ми є, приховує в собі загрозу не лише для самої України, але й для Польщі також. Сприяння Україні у взаєминах з ЄС вже давно встигло стати візитівкою зовнішньої політики офіційної Варшави, а остання – лобістом українських інтересів на теренах європейсько-атлантичного простору.

Зауважимо, що започаткування окремої програми щодо східних сусідів не один раз обговорювалася на зустрічах країн-членів Вишеградської четвірки, члени якої погоджувалися з тим, що запуск багатобічного формату для Східної Європи украй необхідний, проте з практичного боку серед них було багато розбіжностей. У підсумку, Польща почала проводити паралельні переговори щодо «Східного Партнерства» зі Швецією [3]. Остаточне рішення про започаткування програми Європейський Союз прийняв під впливом російсько-грузинського збройного конфлікту в серпні 2008 р.

Презентована у травні 2008 р. на Раді ЄС та урочисто відкрита Європейським Союзом на Празькому установчому саміті у травні 2009 р., польсько-шведська програма «Східне партнерство» передбачає особливий формат співпраці ЄС з країнами на східному кордоні та основоположною своєю метою має ведення багатостороннього та двостороннього діалогу з ними на предмет підписання угод про асоціації та сприяння у проведенні глибоких демократичних реформ, встановлення

верховенства права. Окрім України, до формату співпраці залучені також Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова – пострадянські держави, які тією чи іншою мірою демонстрували бажання рухатися в бік Європи та досягли на цьому шляху певних успіхів, а також, з огляду на географію свого розміщення та потенціал, виявилися стратегічно важливими для союзників.

За участю глав держав та глав урядів держав-членів і держав-партнерів що два роки проводяться саміти (таким чином, до сьогодні їх відбулося п'ять: 7 травня 2009 р. у Празі, 29–30 вересня 2011 р. у Варшаві, 28–29 листопада 2013 р. у Вільнюсі, 21–22 травня 2015 р. у Ризі, 24 листопада 2017 р. у Брюсселі). Події, пов'язані з більшістю з них, були доленосними для України. Згадати хоча б Вільнюський саміт партнерства, «провалений» В. Януковичем – попри очікування, рішенням президента Україна відмовилася підписати Угоду про асоціацію, чим, з однієї сторони, продемонструвала наявність у влади більш пріоритетних, ніж інтеграція до Євроспільноти, зовнішньополітичних устремлінь, водночас, з іншої, – поставила під питання успішність як «Східного партнерства», так і Польщі як модератора взаємин Європейського Союзу з сусідами на Сході. Зауважимо, що Україна була першою з-поміж країн-партнерів «Східного Партнерства», яка в 2007 р. почала переговори про підписання Угоди про асоціацію з ЄС, а в березні 2012 р. парафувала її, тому були всі підстави вважати, що саме наша держава стане першою, хто цю угоду підпише. На користь подібним сподіванням позначалися також настрої широкого загалу: у 2013 р. 59 % українців підтримували ідею європейської інтеграції держави, водночас проти були лише 24 % опитаних [5]. Та сильний тиск на українську владу Кремлівського керівництва у поєднанні з неспроможністю ЄС запропонувати офіційному Києву вигідні умови співпраці, спричинили до невтішних для України результатів саміту [2].

За усі десять років, що відділяють нас від моменту започаткування польсько-шведської ініціативи, як у самому Європейському Союзі, так і в країнах, на які вона безпосередньо спрямовується, відбулося багато змін. Та, якщо Азербайджан, Вірменія та Білорусь під впливом внутрішніх чинників опинилися в

хвості євроінтеграції, нашій державі, навпаки, вдалося досягти помітних успіхів. «Серед шести країн Східного партнерства, – переконаний О. Чумаченко, – Україна в багатьох питаннях стоїть попереду інших країн. І це створює специфічну роль України як пілотного учасника Східного партнерства» [7]. Увагу, зокрема, привертають декілька вкрай важливих, з точки зору перспективи європейського її майбутнього, моментів. Так, виконавши всі умови, 11 червня 2017 р. Україна отримала безвізовий режим з ЄС, а вже 1 вересня 2017 р. набула чинності Угода про асоціацію з Європейським Союзом. Годі й казати, що від моменту її підписання 21 березня та 27 червня 2014 р. (політична та економічна частини відповідно) й до впровадження Україна відчувала шалений тиск Російської Федерації, яка, вважаючи нашу державу своєю вотчиною, шляхом застосування військової сили намагалася не допустити її зближення з Європою. Та, попри триваючий конфлікт на Сході та анексію Криму Росією, дедалі очевиднішим стає той факт, що Україна, аналогічно Грузії та Молдові, вже вичерпала можливості партнерства та потребує нових, поглиблених форм співпраці.

Ще відносно недавно сподівання виходу взаємин з ЄС на якісно новий рівень у Києві пов'язували з V самітом «Східного партнерства», що в листопаді 2017 р. пройшов у Брюсселі. «Місце його проведення, – наполягає комісар із політики сусідства Й. Ган, – вибрано не випадково; це робиться для того, щоб засвідчити: партнерство з сусідами з пострадянського простору – це справа всієї співдружності, а не лише країн, що географічно зацікавлені у розширенні зв'язків на східних кордонах ЄС» [3]. Та, всупереч піднесеним заявам європейських лідерів, прийнята на саміті декларація принесла Україні розчарування: попри визнання «європейських прагнень та європейського вибору» нашої держави, питання її вступу до Спільноти залишилося відкритим на невизначений термін. Серед чинників, що негативним чином впливають на перспективи європейської інтеграції України, – триваючий конфлікт на Донбасі та недостатньо успішні, на думку євросоюзних політиків, реформи. У виступі голови Єврокомісії Ж.-К. Юнкера, зокрема, наголошувалося на проблемах реформування судової системи та боротьбі з коруп-

цією. Водночас, значною мірою на результати саміту вплинула також інституційна неготовність самого ЄС до наступного розширення, а також дедалі більш відчутний скепсис європейців, невдоволених міграційною кризою та терористичними загрозами, а відтак, неготових голосувати за політиків, нехай навіть опосередковано дотичних до поповнення Спільноти новими країнами-членами. «Як Євросоюзові, так і Україні, Грузії та Молдові, які вже мають із ЄС угоди про асоціацію та безвізові режими, ще є до чого докласти зусиль», – зауважив з цього приводу Й. Ган [3]. Так, попри відсутність у прийнятій декларації бажаних для України рядків, у ЄС, разом з тим, не відмовляються від поглиблення співпраці з нашою державою: за умови, якщо офіційний Київ надалі рухатиметься у напрямку демократичних реформ і допоки цей процес буде позначений очевидними позитивними результатами, Брюссель готовий надавати Україні фінансову допомогу, відкривати принади європейського ринку і безвізову свободу [1].

Посилаючись на думку фахівців, а також відповідно до особистих переконань, здобутки України на шляху європейської інтеграції, рівно як і спроможність ЄС гарантувати їй успіхи просування шляхом інтеграції у ЄС, – питання риторичне та спричиняє до дискусії. Не викликає заперечень, водночас, той факт, що триваюча актуальність проблеми європейської інтеграції України надалі спричинятиме до продовження наукових пошуків навколо її

вивчення та супроводжуватиметься появою нових наукових напрацювань у цій площині, адже наявний на сьогодні масив праць недостатньо вичерпує зміст проблеми.

Список використаних джерел

1. Власенко В. Про європейські перспективи України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2347-066-so-obicae-ukraini-shidne-partnerstvo-plus.html>
2. Добржанська О. Результати імплементації ініціативи «Східне партнерство» Україною станом на кінець 2013 року. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Серія: Історія, Політичні науки, Міжнародні відносини*. Чернівці, 2014. Вип. 702–703. С. 114–119.
3. «Східне партнерство»: далекоглядне й динамічне чи короткозоре й загальмоване? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28870397.html>
4. Віднянський С. Європейська політика України: основні етапи, проблеми та перспективи реалізації. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжвідомчий збірник наукових праць* / Відп. ред. С.В. Віднянський. Вип. 25. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 9–40.
5. У Євросоюз хочуть майже 60 % українців. URL: <http://dt.ua/UKRAINE/uyevrosoyuz-hochut-mayzhe-60-ukrayinciv-124455.html>
6. Чорна Н. Розвиток концептуальних засад співробітництва України та Польщі. *Україна–Європа–Світ: міжнар. зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини* / Гол. ред. Л. М. Алексієвць. Вип. 10. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. С. 184–195; Чорна Н. Україна – Польща: генеза стратегічного партнерства крізь призму президентського чинника. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки: міжнар. зб. наук. пр.* / Відп. ред. С.В. Віднянський. Вип. 25. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2016. С. 41–59.
7. Чумаченко О.А. Східне партнерство для України: наближення до ЄС чи підміна перспективи членства. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/v/10/11.htm>
8. Штекель М. Рекомендації до стратегії зовнішньої політики України писали з нуля. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28575748.html>

NATALIIA CHORNA

EUROPEAN CHOICE OF UKRAINE: PROBLEMS OF IMPLEMENTATION THROUGH THE PRISM OF THE RELATIONS WITH THE EUROPEAN UNION

The article analyzes the formation of relations between Ukraine and the European Union and their genesis through the prism of internal and external challenges, substantiates the choice of integration into the EU as a key priority of the foreign policy of the state, proves its historical, geographical, ethnopolitical, socio-cultural and mental conditionality, as well as in light of recent developments years, there is no alternative to Ukraine.

Key words: Ukraine, European Union, European choice, European integration, Eastern Partnership.

НАТАЛЬЯ ЧЕРНАЯ

ЕВРОПЕЙСКИЙ ВЫБОР УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ОТНОШЕНИЙ С ЕВРОПЕЙСКИМ СОЮЗОМ

В статье проанализировано становление взаимоотношений Украины с Европейским Союзом и их генезис сквозь призму внутренних и внешних вызовов, обоснован выбор интеграции в ЕС ключевым приоритетом внешней политики государства, доказана его историческая, географическая, этнополитическая, социокультурная и ментальная обусловленность, а также, в свете событий последних лет, безальтернативность для Украины.

Ключевые слова: Украина, Европейский Союз, европейский выбор, европейская интеграция, «Восточное партнерство».